

NETWERK BULLETIN

Nr. 18 ■ november 2005

Najaarsconferentie 2005

Een plaats om elkaar te ontmoeten...

Vrijdag 9 en zaterdag 10 december 2005
Blooming Hotel te Bergen

Speciale Uitgave: De Najaarsconferentie

Vanuit zowel het Leaderprogramma als andere plattelandsontwikkelingsprogramma's zijn vele projecten en initiatieven ontwikkeld, gericht op de sociaal economische versterking van het platteland. Niet alleen vanuit overheidswege, maar ook de gebieden zelf hebben van onderop een duidelijke bijdrage geleverd aan een vitaal platteland. Het wordt tijd om de balans op te maken, kritische vragen te stellen, lessen voor de toekomst te formuleren en conclusies te trekken. Daarom een speciale editie van het netwerkbulletin, als voorproefje op de conferentie, met als onderwerp: een sociaal economisch vitaal platteland als uitdaging.

In het bulletin vier bijdragen, die u allen weer tegen zult komen op 9 en 10 december. Nico van de Wel geeft zijn visie op het SER-advies en de rol van plattelandsondernemers. Verder zijn er Streekproducten uit de Noordelijke gebieden, Duurzame Sociale Ontwikkeling op Schouwen-Duiveland, en het project Kansrijk Eigen Baas. Laat u inspireren!

Tot ziens op de conferentie.

INHOUD

- ▶ Tussen tafellaken en servet 2
- ▶ Sociaal Duurzame Ontwikkeling op Schouwen-Duiveland 2
- ▶ Zoek de witte raaf 3
- ▶ Kansrijke Eigen Baas 3
- ▶ Programma Najaarsconferentie 4

Een sociaal economisch vitaal platteland als uitdaging

Met vijftig programmaonderdelen wordt de najaarsconferentie een ware happening. Vele spannende onderdelen, die met elkaar bouwstenen aandragen om de sociaal economische situatie van het platteland te versterken. Regionale sociaal economische ontwikkeling staat centraal tijdens de conferentie.

Want een 'happening' conferentie alleen is niet genoeg: juist in deze periode, met het einde van de programmaperiode in zicht, is er grote behoefte de betekenis van LEADER+ voor het platteland helder te krijgen. Veel effecten van projecten en activiteiten van Lokale Actie Groepen (LAGs) en Plaatselijke Groepen (PGs) zijn niet goed te meten in puur economische termen, maar hebben wel een flinke impact op het gebied. Maar hoe dan? Wat gebeurt er eigenlijk? Participatie, nieuwe netwerken, ondernemen, dit soort moeilijk meetbare zaken hebben grote uitwerking op de vitaliteit en leefbaarheid van een gebied. Het is belangrijk hier meer zicht op te krijgen.

Een sociaal economisch vitaal platteland wordt door zeer verschillende organisaties als uitdaging opgepakt. Het PlattelandsParlement is gestart, en veel mensen en organisaties zijn actief. Met het ook op de toekomst is het goed ook met mensen van buiten de LEADER-wereld van gedachten te wisselen. De conferentie is daarom deze keer georganiseerd in samenwerking met XS-2 / Kennisnetwerk voor Sociaal Beleid. De organisaties die aangesloten zijn bij dit netwerk leveren met een tiental programmaonderdelen een belangrijke bijdrage aan de conferentie.

We hopen de deelnemers uit te dagen om na te denken over de volgende vragen:

- Wat is de toegevoegde waarde van Leader voor sociaal economische ontwikkeling van het platteland?
- In welke mate beïnvloeden sociale, economische en culturele ontwikkelingen elkaar? Hoe kunnen deze versterkt worden?
- Hoe kunnen initiatieven van onderop gericht op het verbeteren van de sociaal economische situatie gestimuleerd worden?
- Welke rol spelen de verschillende praktijken van gebiedsgerichte aanpak hierbij en hoe kan deze aanpak versterkt worden?

Deze vragen zijn uitgewerkt in een aantal verschillende programmaonderdelen: inleidingen, workshops, projectpresentaties en lezingen. Binnen het geheel kan iedere deelnemer een eigen menu kiezen. Er zijn heel praktische onderwerpen, met presentaties als Landwinkels in Nederland, of Slim diensten combineren met de bibliotheek in kleinere gemeenten. Wilt u meer theoretisch de diepte in? Er is bijvoorbeeld een lezing over Tijd als sociaal economische factor, of een workshop De kunst van het verbinden - het Groningse model, over hoe samenwerking tussen brede economische ontwikkelingsprogramma's en initiatieven van onderop elkaar kunnen versterken.

In vergelijking tot vorig jaar hebben we meer open ruimte gehouden om elkaar te ontmoeten en zo op een informele manier inspiratie op te doen. Ons advies is: schrijf snel in! We verwachten vele deelnemers en kunnen maximaal 220 deelnemers toelaten. We hopen op een geslaagde en inspirerende najaarsconferentie!

Tussen tafellaken en servet:

perspectieven voor streekproducten in Noord-Nederland

De ontwikkeling van streekproducten heeft de laatste jaren in veel gebieden aandacht gekregen. Het lijkt voor een bepaalde groep plattelandsondernemers een belangrijke kans om de economische vitaliteit van het bedrijf een impuls te geven. Veel initiatieven voor de ontwikkeling van streekproducten zijn daarom met plattelandsonwikkelingsgeld ondersteund. Maar we horen steeds meer kritische geluiden: het is onduidelijk wat streekproducten zijn, veel initiatieven kunnen niet economisch zelfstandig draaien en de betekenis van streekproducten voor de plattelandseconomie zou zeer beperkt zijn. Zo bezien lijkt het niet zinvol dat de overheid nieuwe en bestaande initiatieven ondersteund. Maar is dat wel zo?

De coördinatoren van de Noordelijk LEADER+gebieden zochten samen met ondernemers een antwoord op deze vraag. Samen met het netwerk hebben zij op 18 en 19 oktober een workshop rond het thema streekproducten georganiseerd. Als voorbereiding deed Bart Soldaat een onderzoek naar de ontwikkeling van zeventien initiatieven voor streekproducten in Noord-Nederland. Tijdens de workshop zijn de voorlopige conclusies en aanbevelingen van het onderzoek besproken met zowel initiatiefnemers - ondernemers en ondersteuners - als de leadercoördinatoren.

Belangrijke punten voor de toekomst

De uitkomst van de workshop waren voor de deelnemers verhelderend: Ten eerste: Afspraken maken over samenwerking en basiscriteria (wat verstaan we eronder?) is voor positionering en efficiënte bedrijfsvoering absoluut noodzakelijk. Nieuw ontwikkelde streekproducten in Nederland sluiten niet aan bij Europese criteria voor streekproducten. De initiatiefnemers vinden dat nu nog niet belangrijk. Op de langere termijn ziet men wel de noodzaak om politiek-strategisch reden de Europese ontwikkelingen in de gaten te houden.

Ten tweede is het belangrijk om onderscheid te maken in de promotie van gebieden (regiomarketing) enerzijds en de promotie van streekproducten anderzijds. Voor gebieden is de overheid een logische partner van ondernemers en lokale organisaties. Het gaat om een publiek belang; de promotie van de streek. Als het echter om de producten gaat moeten ontwikkelingen vanaf het begin gericht zijn op economische zelfstandigheid. De overheid heeft wel een ondersteunende functie, die gericht is op het bevorderen van kennis en doen van onderzoek. Deze functies moeten wel ondersteund blijven worden. Binnen de initiatieven rond streekproducten wordt veel geëxperimenteerd en is er een vernieuwingspotentieel. Ook is er veel kennis en ervaring opgedaan, waar anderen profijt van kunnen hebben. Helder onderscheid tussen handelsmerken, streekmerken, en keurmerken is noodzakelijk voor de bij de ontwikkeling betrokken partijen. Het belang van landelijke certificering (SPN) wordt dan ook van harte onderschreven.

Tenslotte was het voor de aanwezige LEADER-coördinatoren duidelijk dat streekproducten en streekpromotie een plek verdienen in de nieuwe plattelandsonwikkelingsprogramma's. Zij zullen, met het eindrapport van de bijeenkomst in de hand, bij het maken van de nieuwe ontwikkelingsprogramma's een duidelijk standpunt innemen om de ontwikkeling van streekproducten te bevorderen.

Tijdens de conferentie zal Bart Soldaat op basis van de ervaringen in het Noorden een lezing houden over de ontwikkeling van streekproducten. Hij gaat vooral in op de vraag hoe economische zelfstandigheid van streekproducten bevorderd kan worden en wat de rol van de overheid is. Het eindrapport van het onderzoek in Noord-Nederland zal dan beschikbaar zijn.

Sociaal Duurzame Ontwikkeling op Schouwen-Duiveland

Wonen, recreatie en toerisme zijn heel belangrijk voor Schouwen-Duiveland. Het zijn de belangrijkste motoren van de lokale economie. In het project Duurzame Sociale Ontwikkeling op Schouwen-Duiveland is het eigen verhaal van de zeventien kerken van de gemeente opgetekend, en vraag (van de burgers) en aanbod (van de gemeente) zijn dichterbij elkaar gebracht.

Dick van der Wouw werkte mee aan dit project. Hij is adviseur/onderzoeker van SCOOP (Zeeuws instituut voor sociale en culturele ontwikkeling) en lid van de Plaatselijke Groep Noord- en Midden Zeeland. Op de conferentie geeft hij een workshop waarin hij laat zien hoe draagvlak verkregen kan worden voor nieuwe sociaal-economische ontwikkelingen op het platteland. De economische kracht van Schouwen-Duiveland ligt volgens Van der Wouw in het ontwikkelen van een consument gedreven economie. Een economie die wonen en recreatie in een uniek landschap centraal stelt. Tijdens de workshop presenteert hij zijn visie op regionale economische ontwikkeling in relatie tot sociaal en culturele ontwikkeling. En: hoe kan de economische component binnen het Leaderprogramma versterkt worden?

Aantrekkelijk landschap

Het is aantrekkelijk wonen op Schouwen-Duiveland. Landschap, natuur, veiligheid, rust en ruimte zorgen er voor dat vooral jonge mensen met kinderen en oudere mensen zich willen vestigen in het gebied. Regionaal ontwikkelingsbeleid moet daarom gericht zijn op het versterken en benutten van juist deze kenmerken. Bedrijven die vooral voorzien in de lokale vraag van consumenten (bewoners én recreanten) bepalen het gezicht van de economie in het gebied. Ze vormen de economische kracht van Schouwen-Duiveland. Goed beleid kan helpen die bedrijvigheid verder uit te bouwen, door bijvoorbeeld het goede woonklimaat nog aantrekkelijker te maken. Het landschap van Schouwen-Duiveland is de belangrijkste waarde voor de economische ontwikkeling. Ondernemers die wonen en werken goed inpassen in het landschap moeten meer kansen krijgen.

Van der Wouw stelt bijvoorbeeld dat het tweedewoningbezit in Zeeland niet moet worden afgeremd maar juist moet bevorderd. Het pakt namelijk gunstig uit voor de leefbaarheid in de dorpen. Het binnenhalen van meer 'permanente recreanten' kan een middel zijn in de strijd tegen de daling van de bevolking. Van der Wouw vindt het geen probleem dat veel tweedehuizenbezitters wat ouder zijn. "Is die grijze druk wel zo erg? De komst van senioren trekt ook weer jongere mensen aan in de sfeer van dienstverlening en zorg. Ik noem dat consument gedreven economie, waarbij je wonen verbindt met vormen van recreëren."

Het project in Schouwen-Duiveland lijkt geslaagd. De interactie met de bewoners heeft geleid tot een duidelijker en inzichtelijker lokaal sociaal beleid, dat breder gedragen wordt. Het is helder waar moet worden ingegrepen in de sociale infrastructuur van het gebied om de kracht van het gebied te kunnen benutten voor de lokale economie.

Zoek de witte raaf

Is plattelandontwikkeling goed voor de economie? Levert het werk op, houdt het banen in stand die anders waren verdwenen? Is de impuls die van plattelandontwikkeling uitgaat voldoende om het platteland te redden?

Om met de laatste vraag te beginnen: economisch gezien hoeft het platteland helemaal niet te worden gered. Het dit najaar verschenen SERadvies "Kansen voor het platteland" zegt het rond uit: het platteland in Nederland heeft geen problemen, het is geen achtergebleven gebied - het is Europees gezien eigenlijk stedelijk gebied met een hoge bevolkingsdichtheid. Qua economie en werkgelegenheid zijn er in Nederland slechts enkele probleemregio's.

Het is dus helemaal niet nodig dat plattelandontwikkeling in Nederland een economisch succesverhaal is - en dat is een "gelukkie". Je kunt je namelijk afvragen of plattelandontwikkeling economisch veel heeft opgeleverd. Wat je in gebieden ziet is een telkens andere lappendeken van projecten, vaak over landbouw, recreatie, cultuurhistorie of leefbaarheid. Veel projecten appelleren aan onze liefde voor het landschap waarin de boer voort ploegt, en waar het prettig wonen en recreëren is. Plattelandontwikkeling krijgt een goed rapport, ook in de pers - maar geen goed economiecijfer.

Dat is geen wonder want plattelandontwikkeling speelt op lokaal niveau. Een boerenzoon die op het ouderlijke erf een camping begint werkt niet door in de statistieken. Ook gaan veel resultaten van plattelandontwikkeling niet direct over economie. Een opknopbeurt van een dorpsplein of de stichting van een milieucoöperatie - het is belangrijk maar de provinciale werkgelegenheid groeit er niet van. En een provincie die bottom up initiatief succesvol verenigt met haar beleid verricht geen economisch, maar een maatschappelijk wonder.

OK, de economie is dus blind voor de plattelandontwikkeling. De Kamer van Koophandel denkt er niet over na. Toch zijn we er daarmee nog niet, want de plattelandontwikkeling is evenzeer

blind voor de economie. Het beleid voor het platteland heeft, ook in de Europese context, flinke sociaal-economische ambities. Plattelandontwikkeling in Nederland is echter te groen, te zeer geïnspireerd door de landelijke idylle om die ambities waar te maken. In gebiedsprocessen in Nederland zitten de landbouw, het verenigingsleven, en bewonersgroepen altijd aan tafel. De enkele vertegenwoordiger van de lokale ondernemerskring, als hij er al is, is een witte raaf. Daarmee blijft een interessante en sterke sector buiten beeld.

Het bedrijfsleven op het platteland - dienstensector, industrie en handel - is economisch veel belangrijker dan de landbouw. Sommige van die bedrijven zijn sterk geworteld in de streek. Ze zitten niet anoniem op een onvindbaar bedrijventerrein - ze zijn zichtbaar en bekend. Als de ondernemer het goed doet heeft hij draagvlak in het gebied. Het gezicht van zijn bedrijf wordt mede bepaald door hoe hij in het gebied opereert. Soms komen grondstoffen uit het gebied, of het product is een gebiedsproduct (bijvoorbeeld bij recreatie). Er werken mensen uit het gebied, de producten worden op z'n minst voor een deel ook voor die mensen, voor de lokale markt gemaakt. Soms zijn er banden met het verenigingsleven en met de lokale politiek. Een betere partner in gebiedsontwikkeling is bijna niet denkbaar.

We moeten in Nederland af van plattelandontwikkeling die alleen over "groen" en leefbaarheid gaat. Vooral in het Groene Hart, maar vast en zeker ook elders, hebben bedrijven erg veel last gehad van de landelijke idylle: "We mogen niks, we worden gewoon weggepest". Ondernemers willen heus niet van elk natuurterrein een bedrijventerrein maken, ze zijn echt niet blind voor maatschappelijke belangen. Velen willen verder met hun bedrijf op de huidige plek, op het platteland - het stedelijke, sociaal en economisch vitale platteland van Nederland.

We gaan nog wat beleven als economie en plattelandontwikkeling samenkomen, en als ondernemers als maatschappelijke partij mee gaan doen aan gebiedsontwikkeling. Dus, gebiedswerkers: zoek de witte raaf.

Nico van der Wel

Kansrijke Eigen Baas

Naast lezingen en workshops kunt u tijdens de conferentie ook een aantal projectpresentaties bijwonen. Natuurlijk staan ook deze in het kader van sociaal-economische ontwikkeling. Een opvallend project is Kansrijke Eigen Baas, dat gepresenteerd zal worden door dr. Groen van de Universiteit Twente.

Op initiatief van de Rabobanken in Oost-Gelderland en in nauwe samenwerking met de Universiteit Twente is in de loop van 2002 de Stichting Kansrijke Eigen Baas opgericht. De stichting heeft als doelstelling het verbeteren van het economisch klimaat in Oost-Gelderland. Zij maakt gebruik van de Subsidieregeling Europese programma's Gelderland. Volgens de stichting is de belangrijkste methode om de regionale economie te verbeteren het stimuleren van ondernemerschap.

Voor de regio Achterhoek kent problemen op sociaal-economisch terrein. Het wegzakken van de agrarische bedrijvigheid en achterblijvende economische groeicijfers in de laatste jaren spelen hier

bij een grote rol. De productiestructuur in de regio wordt langzaam aan aangetast. Het regionale sociaal-economisch beleid is daarom vooral gericht op het versterken van de productiestructuur, en dus op het stimuleren van ondernemerschap.

Uit onderzoek van ondermeer de Universiteit Nijmegen is gebleken dat er in Oost-Gelderland vier kansrijke thema's zijn, te weten agrarische vernieuwing, recreatie en toerisme, ICT en innovatie, en zorg. Deze thema's gelden voor de regio als geheel; op verschillende locaties in Oost-Gelderland bestaan ook andere mogelijkheden, bijvoorbeeld in de metaalsector en de logistieke sector. Helaas blijkt dat ondanks de aanwezige kansen relatief veel potentiële ondernemers de stap naar het ondernemerschap niet (kunnen) zetten. Onzekerheid over de kans op succes, gebrek aan kennis, geld of netwerken en weinig ervaring met ondernemen liggen daaraan ten grondslag.

Dr. Groen van de Universiteit Twente werkt al geruime tijd met deze thematiek. Hij doet onderzoek naar het stimuleren van ondernemerschap in Twente en heeft jarenlange ervaring met projecten op dit gebied. Hij stelt dat intensief stimuleren van ondernemerschap op microniveau,

direct gericht op de ondernemer, in combinatie met het activeren van een netwerk op regionaal niveau, een succesvolle benadering is om barrières voor ondernemerschap te kunnen slechten. In het project Kansrijke Eigen Baas komen beide niveaus dan ook aan bod.

Het project bestaat uit twee hoofdtrajecten: één bestemd voor deelnemers die al een concreet bedrijfsidee hebben, en een traject voor deelnemers zonder een bedrijfsidee. In beide trajecten wordt rond de deelnemers een waar raamwerk aan ondersteuning opgebouwd. Die ondersteuning kan bijvoorbeeld bestaan uit het ter beschikking stellen van bedrijfsruimte, met meubilair, computers en zelfs secretariële hulp. De deelnemers worden zorgvuldig gecoacht en, belangrijk, kunnen profiteren van een netwerk van ervaren ondernemers. Allemaal voorwaarden om ervoor te zorgen dat het nieuwe bedrijf een grote overlevingskans heeft.

Kansrijke Eigen Baas is tot nu toe een succesvol project geweest. Bent u geïnteresseerd naar het hoe en waarom ervan? Schrijf dan in voor deze lezing op uw aanmeldformulier voor de conferentie. Dit formulier kunt u vinden op de website van het netwerk: www.netwerkplatteland.nl.

Vrijdag 9 december

De conferentie zal plaatsvinden in:

Blooming Hotel De Zandhoeve
Duinweg 5,
BERGEN NH.

De start van de conferentie is op vrijdagmiddag 9 december om 13.45 uur en loopt door tot zaterdagmiddag 16.30 uur.

Heeft u nog geen uitnodiging ontvangen? U kunt deze ook digitaal inzien en inschrijven via www.netwerkplatteland.nl

vanaf 13.00	Aankomst	Welkom in de centrale hal, inchecken hotel
13.45	Start programma	Opmaat
14.00	Openingslezing	door de heer K.J. de Ruiter, directeur Directie Platteland, Ministerie van LNV.
14.25	Inleiding	Plattelandseconomie: De toegevoegde waarde van Leader. Een kritische beschouwing door Mevrouw Ella van Melis, Bent Adviseurs.
15.00 - 16.30	Eerste Ronde: Workshops, lezingen en projectpresentaties	Workshops - Tijdknelpunten in het landelijk gebied - Werken aan je dromen - Plaatselijke Groepen zetten Leader op de kaart - Toekomstwerkplaats - Combineren van functies in kleinere gemeenten - Consument gedreven economie als uitdaging voor Leader - Internationaal: Het Nikkarreskus verhaal uit Finland Lezing - De klok tikt door: tijd als sociaal economische factor Projectpresentaties - De rol van het Kulturhus binnen de sociale infrastructuur - STIPO: stimuleren van vakmanschap - Kansrijke Eigen Baas
16.30	Pauze	Snacks!
17.00 - 18.30	Tweede Ronde: Workshops, lezingen en projectpresentaties	Workshops - Tijdknelpunten in het landelijk gebied - Plaatselijke Groepen zetten Leader op de kaart - Toekomstwerkplaats - Combineren van functies in kleinere gemeenten - Consument gedreven economie als uitdaging voor Leader - Internationaal: Het is ons land dat verkoopt! Uit Spanje Lezing - Het Zeeuwse model Projectpresentaties - Dorpspunt - Te Plak - Wonderlijk Wieringen
18.30	Pauze	
19.00	Diner	Meet, eat and greet
21.30	Ontmoeten	
01.00	Einde	

Zaterdag 10 december

09.45	Openingslezing	Sociale Topkwaliteit als basis voor economische ontwikkeling. De heer Radboud Engbersen, NIZW.
10.10	Presentatie	Presentatie brochure: 'Randstedelijk Platteland', Leader Flevoland door mevrouw Renate Leopold. Presentatie Toolkit, bewonersparticipatie NIZW.
10.45 - 12.15	Derde Ronde: Workshops, lezingen en projectpresentaties	Workshops - De kracht van het gebied - PlattelandsParlement geeft platteland een stem! - De kip met het Gouden Ei - De kunst van het verbinden – het Groningse model - Aan de slag met de Toolkit bewonersparticipatie - Leader als inspiratie voor het nieuwe Plattelandsprogramma POP II - Internationaal: Bio-energiedorp in Goettingerland, Duitsland Lezing - Asterix en Obelix in de 21 eeuw - Tussen tafellaken en servet Projectpresentaties - Branding het Groene Woud - Landelijke aanpak Landwinkels en Groene Hart Welkom
2.30	Lunch	
13.45 - 15.15	Vierde Ronde: Workshops, lezingen en projectpresentaties	Workshops - De kracht van het gebied - PlattelandsParlement geeft platteland een stem! - De kip met het Gouden Ei - De kunst van het verbinden – het Groningse model - Aan de slag met de Toolkit bewonersparticipatie - Leader als inspiratie voor het nieuwe Plattelandsprogramma POP II - Internationaal: Het Nikkarreskus verhaal uit Finland Lezing - Asterix en Obelix in de 21 eeuw - Tussen tafellaken en servet
15.25	Deelnemersdebat	Perspectief voor regionale economische ontwikkeling; Conclusies n.a.v. de conferentie
16.15	Nabeschouwing	
16.30	Einde	

NETWERK BULLETIN

Nummer 18

Het Netwerkbuletin informeert over activiteiten van het netwerk en wil reflectie over plattelandsontwikkeling bevorderen.

*Het **netwerkbuletin** verschijnt gemiddeld eens per 6 weken en wordt gemaakt door het netwerkteam.*

Netwerk Plattelandsontwikkeling
Kastanjelaan 5
Postbus 64,
3830 AB Leusden.
T: 033 43 26 090.
E: info@netwerkplatteland.nl
I: www.netwerkplatteland.nl